

STRONA PRZEDMIOTOWA PRZESTĘPSTWA UDAREMNIENIA LUB USZCZUPLENIA ZASPOKOJENIA WIERZycIELA (ART. 300 K.K.)

KAROLINA SAŁUDA*

Streszczenie

W opracowaniu skoncentrowano się na problematyce strony przedmiotowej przestępstwa popełnianego na szkodę wierzycieli stypizowanego w art. 300 k.k. Poddano szczegółowej analizie elementy składające się na stronę przedmiotową, w postaci znamion czynności sprawczej, pojęcia majątku, niewypłacalności, upadłości oraz skutku. Scharakteryzowano czynności sprawcze typu podstawowego unormowanego art. 300 § 1 k.k., w postaci usuwania, ukrywania, zbycia, darowania, rzeczywistego lub pozornego obciążenia lub uszkodzenia składników majątku dłużnika. Poddano analizie typ kwalifikowany unormowany w art. 300 § 2 k.k. Zwrócono szczególną uwagę na problematykę majątku i jego zajęcia, a także czynności sprawczej w postaci usuwania znaków zajęcia, bądź zagrożonego zajęciem. Scharakteryzowano art. 300 § 3 k.k., penalizujący zachowanie sprawcy godzącego w interes gospodarczy i majątkowy wielu wierzycieli.

Słowa kluczowe: dłużnik, kara, majątek, niewypłacalność, przestępstwo, roszczenie, udaremnienie, uszczuplenie, upadłość, wierzyciel, zaspokojenie.

THE SUBJECT MATTER OF THE CRIME OF FRUSTRATION OR LIMITATION THE SATISFACTION OF A CREDITOR (ARTICLE 300 CC)

Abstract

The study focuses on the issue of the subject matter of the crime committed to the detriment of creditors specified in Article 300 of the Criminal Code. The elements that make up the

* mgr prawa Uczelni Łazarskiego oraz mgr bezpieczeństwa wewnętrznego Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, aplikant radcowski w Okręgowej Izbie Radców Prawnych w Warszawie, e-mail: karolina.saluda@protonmail.com

subject matter, in the form of the elements of the causative act, the concepts of property, insolvency, bankruptcy and the effect, were analyzed in detail. The causal actions of the basic type normalized by Article 300 § 1 of the Criminal Code, in the form of removal, concealment, disposal, donation, real or apparent encumbrance or damage to the debtor's assets, are characterized. The qualified type indicated in Article 300 § 2 of the Criminal Code was analyzed. Special attention was paid to the issue of property and its seizure, as well as the causative action of removing signs of seizure or threatened seizure. Article 300 § 3 of the Criminal Code, penalizing the behavior of a offender who harms the economic and property interests of multiple creditors, was characterized.

Key words: debtor, penalty, property, insolvency, delinquency, claim, frustration, depletion, bankruptcy, creditor, satisfaction.

1. STRONA PRZEDMIOTOWA PRZESTĘPSTWA Z ART. 300 § 1 K.K.

Znamiona strony przedmiotowej przestępstwa stypizowanego w art. 300 k.k.¹ określają przestępne zachowanie sprawcy, polegające na uszczupleniu lub udaremnieniu zaspokojenia swojego wierzyciela poprzez enumeratywnie wymienione typy postępowań sprawczych. Polegają one na spowodowaniu skutku w postaci niezaspokojenia interesów majątkowych wierzyciela przez czynności sprawcze polegające na usunięciu, ukryciu, zbyciu, darowaniu, zniszczeniu, rzeczywistym lub pozornym obciążeniu lub uszkodzeniu składników majątku przez dłużnika.

Na stronę przedmiotową czynu z art. 300 § 1 k.k. składają się następujące elementy: czynności sprawcze, majątek, grożąca niewypłacalność lub upadłość i skutek.² Czynności sprawcze dotyczą zachowań dłużnika w postaci usuwania, ukrywania, zbycia, darowania, rzeczywistego lub pozornego obciążenia lub uszkodzenia składników swojego majątku. Postępowanie dłużnika w wymieniony powyżej sposób prowadzi do pomniejszenia składników majątku i skutkuje udaremnieniem lub uszczupleniem zaspokojenia wierzyciela. Dla zaistnienia czynu przestępnego nie ma znaczenia, czy zachowanie sprawcy obejmuje wszystkie czynności sprawcze, czy wyłącznie jedno znamię czasownikowe. Każda z wymienionych czynności jest wystarczająca do pociągnięcia do odpowiedzialności karnej. Istotną kwestię stanowi wyłącznie samo wyodrębnienie w stanie faktycznym chociażby jednego zachowania, które wypełnia znamiona czynu. Zupełnie inną kwestię stanowi późniejsza analiza szkodliwości społecznej, czy stopnia winy.³

Czynu przestępnego nie stanowi popełnienie enumeratywnie wymienionej w art. 300 § 1 k.k. czynności sprawczej, w celu zwiększenia stanu majątku dłużnika. Taka sytuacja wpływa korzystnie na relację dłużnik – wierzyciel i możliwości

¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. z 2022 poz. 1138).

² J. Potulski [w:] R.A. Stefański (red), *Kodeks karny. Komentarz*, art. 300 k.k., Warszawa 2023, Legalis.

³ R. Zawłocki [w:] R. Zawłocki (red), *Przestępstwa przeciwko mieniu i gospodarcze*, Warszawa 2015, s. 654.

realizacji powstałego zobowiązania. Przestępstwa nie stanowi również czynność uszczuplenia majątku przez dłużnika, celem zaspokojenia roszczeń wierzyciela, np. w sytuacji zbycia nieruchomości objętej hipoteką na rzecz wierzyciela hipotecznego⁴. W przedmiotowym zakresie istotny jest zakres niewypłacalności lub upadłości dłużnika, a także skutek działania w postaci udaremnienie lub uszczuplenie zaspokojenia wierzyciela.

1.1. USUWANIE

Pojęcie „usuwać” jako znamień czasownikowe czynności sprawczej należy do pojęć używanych potocznie. Usuwać oznacza „zabrać coś skądś, sprawić, że coś przestaje istnieć”⁵. W aspekcie art. 300 § 1 k.k. pojęcie usuwać interpretuje się w kategoriach pozbywania składników majątku należącego do dłużnika.

W doktrynie podkreśla się, że realizacja znamienia „usuwać” może być realizowana tylko przez działanie.⁶ Usuwanie jest zawsze czynnością nieodpłatną, w porównaniu z czynnością „zbycia”.⁷ Pojęcie „usuwać” przypisuje się stanom faktycznym, które polegają na świadomym unikaniu powstania prawa na rzeczy dłużnika, co doprowadza do niemożności zaspokojenia roszczeń wierzyciela. Innymi przykładami jakimi posługuje się orzecznictwo w kontekście czynności „usuwania” są zmiana miejsca przechowywania rzeczy zajętej przez organ egzekucyjny w toku postępowania egzekucyjnego bez poinformowania organu, oddanie składnika majątku zagrożonego zajęciem bądź zajętego w postępowaniu komorniczym osobie trzeciej na podstawie nieformalnej umowy i udaremnienie zaspokojenia wierzyciela.⁸

W literaturze wskazuje się na odmienną interpretację pojęcia „usuwać”. Według J. Potulskiego jest to pojęcie, które wiąże się z faktyczną zmianą położenia jakiejś rzeczy albo komponentu majątku w inne miejsce na tyle odległe, że dłużnik nie ma do niego dostępu.⁹ Usunięcie nie musi wiązać się z żadnymi formalnymi aspektami, nie musi to być również przekazanie składnika majątku osobie trzeciej we władanie. Czynność polegająca na usunięciu składników majątku dotyczy wyłącznie rzeczy ruchomych. Nie jest możliwe usunięcie nieruchomości, praw czy roszczeń.¹⁰

R. Zawłocki jest zdania, iż w kategoriach pojęcia „usuwać” nie mieszczą się wyłącznie czynności faktyczne, dotyczące nieustannego fizycznego kontaktu sprawcy

⁴ Ibidem; M. Kozaczek, *Karnoprawna ochrona rzeczowych zabezpieczeń wierzytelności*, cz. I. Prawo Bankowe 2005, nr 12, s. 56.

⁵ <https://sjp.pwn.pl/slowniki/usuwać.html> [dostęp: 7.01.2023 r.]; E. Dereń, E. Polański [w:] E. Polański (red.), *Wielki słownik języka polskiego*, Kraków 2008, s. 873, za: M. Currit, *Pokrzywdzenie wierzyciela przez dłużnika. Przestępstwa z art. 300 i 301 § 1 k.k.*, Warszawa 2021, s. 35.

⁶ W. Wróbel, S. Tarapata, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Tom III. Komentarz do art. 278–363 k.k.*, Warszawa 2022, s. 786.

⁷ R. Zawłocki [w:] M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Komentarz do artykułów 222–316*, Warszawa 2017, s. 904; J. Skorupka, *Karnoprawna ochrona wierzycieli*, Toruń 2001, s. 296–297.

⁸ Wyrok SN z 18.03.1937 r., III K 2511/36, OSN(K) 1937, nr 10, poz. 277, wyrok SN z 02.10.1936 r., III K 1081/36, OSN(K) 1937, nr 3, poz. 64, za: M. Currit, *Pokrzywdzenie wierzyciela...*, s. 36.

⁹ J. Potulski [w:] R.A. Stefański (red.), *Kodeks karny...*, art. 300 k.k., Legalis.

¹⁰ Ibidem.

z przedmiotem stanowiącym jego składnik majątku, ale także w ramach tego pojęcia mogą mieścić się czynności abstrakcyjne, jak dokonanie transferu środków pieniężnych za pośrednictwem platform internetowych, czy innych systemów elektronicznych.¹¹ Ponadto, terminu „usuwać” nie należy łączyć wyłącznie z rzeczami ruchomymi. W ocenie autora usunięcia można dokonać również w stosunku do czynności prawnej, której przedmiotem są prawa majątkowe niepołączone z rzeczą ruchomą. Termin ten dotyczy trwałego pozbycia się składników majątku dłużnika.¹²

1.2. UKRYWANIE

Termin „ukrywać”, tak jak w przypadku pojęcia „usuwać” jest używany w mowie potocznej i oznacza „umieszczać coś w niewidocznym, bezpiecznym miejscu”.¹³ W odniesieniu do analizowanego aspektu prawnokarnego termin dotyczy czynności mających na celu umieszczenie składników majątku przez dłużnika w miejscu niedostępnym dla wierzyciela. Ukrycie należy interpretować w dwojaki sposób, mianowicie poprzez fizyczne umiejscowienie składników majątku w miejscu niedostępnym lub zatajenie posiadania rzeczy bądź praw majątkowych. Ukrycie nie polega na trwałym pozbawieniu władztwa nad rzeczą, jak w przypadku pojęcia usuwać. W literaturze zauważa się, że przez czynność sprawczą w postaci ukrycia majątku, nie dojdzie do zubożenia stanu posiadania dłużnika, także zaspokojenie wierzyciela nie zostanie uniemożliwione.¹⁴ Podkreśla się, iż do czynności ukrycia majątku najczęściej dochodzi w momencie postępowania egzekucyjnego, kiedy organ egzekucyjny nie jest w stanie zaspokoić roszczeń wierzyciela z uwagi na wyłączenie przez dłużnika poszczególnych składników swojego majątku.¹⁵

Dłużnik nie jest zobligowany do wyjawienia wszystkich składników swojego majątku, a tym samym czynność niewyjawienia jakiegokolwiek majątku nie zostanie stypizowana jako jego ukrycie. Na podstawie art. 913 k.p.c. dłużnik może zostać zobligowany do wyjawiania swojego majątku w toku postępowania egzekucyjnego.¹⁶ Przesłankami obligującymi dłużnika do złożenia wykazu majątku są niezaspokojenie w należyтым stopniu wierzycieli z dotychczas zajętego majątku lub nierokujące zaspokojenia należności z zajętego majątku. Również przed wszczęciem egzekucji wierzyciel może żądać wyjawienia majątku należącego do dłużnika, gdy uprawdopodobni niemożność zaspokojenia swoich roszczeń z majątku dłużnika, o którym ma wiedzę, albo ze świadczeń okresowych przypadających dłużnikowi przez okres 6 miesięcy, a po uzyskaniu tytułu wykonawczego, kiedy wezwie dłużnika do zapłaty należności i dłużnik tego nie uczyni w okresie 14 dni od dnia doręczenia wezwania do zapłaty. Dłużnik składa wówczas oświadczenie pod rygorem odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia, o czym uprzedza go sąd przed odebraniem oświadczenia.

¹¹ R. Zawłocki [w:] R. Zawłocki (red), *Przestępstwa przeciwko...*, s. 654–655

¹² Ibidem.

¹³ https://wsjp.pl/haslo/do_druku/5303/ukrywac [dostęp: 7.01.2023 r.].

¹⁴ R. Zawłocki [w:] R. Zawłocki (red), *Przestępstwa przeciwko...*, s. 654–655

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 z późn. zm.).

Podstawę żądania wyjawiania majątku przez dłużnika stanowi również przepis art. 71 u.p.e.a.¹⁷. Bezskuteczność egzekucji administracyjnej jest podstawą do wystąpienia przez wierzyciela, bądź organ egzekucyjny do sądu o zobligowanie dłużnika do wyjawiania składników majątku na zasadach wskazanych przepisami k.p.c. Z nakazem żądania wskazania składników majątku przez dłużnika można zwrócić się również przed wszczęciem postępowania egzekucyjnego, albo w toku, jeżeli zachodzą podstawy, że znane składniki majątku, wynagrodzenie oraz świadczenia okresowe nie wystarczą na pokrycie całości zobowiązania.

Obowiązek wyjawiania składników majątku reguluje również art. 57 pr. up.¹⁸. Przepis nakłada na dłużnika obowiązek wskazania i wydania syndykowi składników swojego majątku. Oświadczenie potwierdzające wypełnienie obowiązków dłużnik przedkłada sędziemu-komisarzowi.

Wskazane przepisy art. 913 k.p.c., art. 71 u.p.e.a., czy art. 57 pr. up. mogą być interpretowane, jako znamie czynu art. 300 § 1 k.k. w postaci ukrycia składników majątku.¹⁹

1.3. ZBYWANIE

Pojęcie „zbywać” według słownika języka polskiego oznacza „sprzedawać, dawać towary w zamian za określoną sumę pieniędzy”²⁰. Termin „zbywać” odnosi się również do utraty władztwa nad rzeczą lub prawą. Zbycie jest zawsze połączone z trwałym odłączeniem rzeczy, bądź praw majątkowych od składników majątku dłużnika. W kontekście art. 300 § 1 k.k. czynność zbycia ma zawsze charakter odpłatny.²¹ Gdyby rozpatrywać zbycie w kontekście czynności nieodpłatnych, wówczas termin niczym nie różniłby się od czynności sprawczych usuwania, czy darowania. Zbycie majątku przez dłużnika, jako czynność odpłatna nie doprowadzi do zubożenia składników majątku i nie spowoduje skutku w postaci uszczuplenia bądź udaremnienia zaspokojenia wierzyciela, czy bezskuteczności egzekucji, o ile dłużnik zbywając rzeczy bądź prawa otrzymał odpowiednie wynagrodzenie, które pozwoli na zaspokojenie roszczeń wierzycieli. Charakter przestępny czynności sprawczej będzie uzależniony od zamiaru z jakim działał sprawca. Dłużnik, który działa z zamiarem pokrzywdzenia wierzyciela poprzez zbycie składników posiadanego majątku, a następnie ukrycie uzyskanych środków pieniężnych doprowadzając do zubożenia składników swojego majątku w efekcie uniemożliwi zaspokojenie roszczeń wierzyciela. Istotą znamienia czynności sprawczej jest wykazanie dłużnikowi przestępnego celu jego działania z zamiarem pomniejszenia stanu majątku.²²

Odmienne zdanie w kontekście odpłatności świadczeń ma J. Potulski, który uważa, iż czynność sprawczą w postaci zbycia należy interpretować w kategoriach

¹⁷ Ustawa z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz.U. z 2022 r. poz. 2180).

¹⁸ Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe (Dz.U. z 2022 r. poz. 1520).

¹⁹ M. Currit, *Pokrzywdzenie wierzyciela...*, s. 37.

²⁰ https://wsjp.pl/haslo/do_druku/19758/zbywac [dostęp: 7.01.2023 r.].

²¹ M. Gałązka [w:] A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2021, s. 1346.

²² R. Zawłocki [w:] R. Zawłocki (red.), *Przestępstwa przeciwko...*, s. 655–656.

cywilistycznych, przez przypisanie jej znamion czynności odpłatnej, bądź nieodpłatnej. Jak zaznacza, wprowadzone do art. 300 § 1 k.k. pojęcie darowania, nakazuje ograniczyć zakres stosowania pojęcia „zbywać” do czynności odpłatnych, a nieodpłatnych wyłącznie do tych, które nie stanowią darowizny.²³

Problematyczność w literaturze budzi również kwestia ważności czynności prawnej w postaci zbycia składników majątku dłużnika. Zagadnienie rozpatruje się w granicach skutku działania sprawcy. Zgodnie z art. 58 § 1–3 k.c. sankcja bezwzględnej nieważności są dotknięte czynności prawne sprzeczne z ustawą, mająca na celu obejście przepisów ustawy, a także sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Sankcji takiej podlegają również oświadczenia woli złożone dla pozoru²⁴ i złożone przez osobę znajdującą się w stanie wyłączającym świadome lub swobodne powzięcie decyzji.²⁵ W odniesieniu do oświadczeń woli złożonych dla pozoru ustawodawca w art. 86 § 2 k.c. wprowadza wyjątek od reguły nieważności czynności prawnej, w sytuacji, gdy takie oświadczenie woli ma wpływ na skuteczność odpłatnej czynności prawnej, jeżeli na jej podstawie osoba trzecia, która nie działała w złej wierze, nabędzie prawo lub zostanie zwolniona od obowiązku. Nieważność dotyczy czynności prawnej *ex lege*.²⁶ Czynność prawna, która nosi znamiona nieważności, ale nie wywołuje żadnego skutku prawnego, nie jest rozpatrywana w kategoriach przestępstwa stypizowanego w art. 300 § 1 k.k. W sytuacji, gdy w wyniku dokonanej nieważnej czynności prawnej dojdzie do skutecznego przeniesienia praw majątkowych i zubożenia dłużnika zasadność penalizacji na podstawie art. 300 § 1 k.k. mogłaby się okazać zasadna.²⁷

1.4. DAROWANIE

Darowizna jako czynność prawna została uregulowana w tytule XXXIII art. 888–902 k.c. Przepisy prawne nie posługują się odmienną, niż cywilistyka interpretacja terminu darowizna, dlatego analiza art. 300 § 1 k.k. powinna opierać się na dorobku wypracowanym przez prawo cywilne.

Art. 888 k.c. reguluje definicję umowy darowizny, jako czynności prawnej przez którą darczyńca zobowiązuje się do bezpłatnego świadczenia na rzecz obdarowanego kosztem swojego majątku. Do *essentialia negotii* należą nieodpłatność świadczenia, określenie przedmiotu darowizny, a także dokonanie rozporządzenia kosztem majątku darczyńcy. Przedmiotem darowizny mogą być rzeczy ruchome, nieruchomości, przedsiębiorstwo, zbywalne prawo majątkowe, może ona polegać na dokonaniu zapłaty określonej sumy środków pieniężnych, a także na zrzeczeniu się wierzytelności, czy zwolnieniu z długu. Darowizna odbywa się kosztem majątku darczyńcy, w związku z czym nie są za jej przedmiot uznane usługi,

²³ J. Potulski [w:] R.A. Stefański (red.), *Kodeks karny...*, art. 300 k.k., Legalis.

²⁴ Dz.U. z 2022 r. poz. 1360 z późn. zm.

²⁵ Dz.U. z 2022 r., poz. 1360.

²⁶ P. Nazaruk [w:] J. Ciszewski, P. Nazaruk (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, Warszawa 2022, LEX/el. P. Machnikowski [w:] E. Gniewek, P. Machnikowski (red.) *Kodeks cywilny. Komentarz*, art. 58 k.c., Warszawa 2021, Legalis.

²⁷ J. Potulski [w:] R.A. Stefański (red.), *Kodeks karny...*, Legalis.

a także długi.²⁸ Nieodpłatność charakteryzuje się brakiem dokonania jakiegokolwiek świadczenia po stronie obdarowanego, jednakże nie jest zasadą, że każda czynność prawna nieodpłatna jest traktowana jak darowizna, kluczową rolę odgrywa wola darczyńcy. Darowizna jest czynnością dwustronną, konsensualną oraz kauzalną (prowadzącą do przysporzenia praw majątkowych).²⁹

Dłużnik dokonując rozporządzenia swoim majątkiem poprzez darowiznę, jako czynność prawną nieodpłatną, konsensualną, doprowadza do pomniejszenia stanu swojego majątku, przez co doprowadza do udaremnienia lub uszczuplenia zaspokojenia swojego wierzyciela. Nieodpłatne zobowiązanie darczyńcy do świadczenia na rzecz obdarowanego kosztem swojego majątku niewątpliwie wyczerpuje znamiona art. 300 § 1 k.k., doprowadzając do zubożenia stanu majątku i niezaspokojenia roszczeń wierzyciela.

1.5. NISZCZENIE

Pod pojęciem „niszczyć” należy rozumieć „powodować, że coś nie nadaje się do użytku lub przestaje istnieć, pogarszać funkcjonowanie”³⁰. Jest to pojęcie używane w języku potocznym oznaczające unicestwiać, pogarszać, zużywać, uszkadzać. Zniszczyć oznacza pozbawić składników funkcjonalności w sposób trwały, który uniemożliwia korzystanie z rzeczy, w sposób do jakiego została przystosowana w pierwotnej wersji. Niemożność używania rzeczy zgodnie z jej przeznaczeniem i właściwościami.³¹ Pojęcie będzie dotyczyło składników majątku, jako rzeczy fizycznych.³² Wyczerpanie znamienia czasownikowego czynności sprawczej w postaci zniszczenia ma miejsce w sytuacji trwałego uniemożliwienia korzystania, doprowadzenia do bezużyteczności rzeczy i niemożności przywrócenia jej do stanu poprzedniego.³³

1.6. USZKADZANIE

Wielki Słownik Języka Polskiego definiuje pojęcie „uszkadzać” jako „powodować usterkę techniczną”³⁴. Jest to pojęcie używane w mowie potocznej i oznacza zepsuć, naruszyć, częściowo zniszczyć, spowodować defekt. O uszkodzeniu, jako czynności sprawczej przestępstwa stypizowanego w art. 300 § 1 k.k. mówi się, gdy poprzez naruszenie części składnika majątku dłużnika dojdzie do pomniejszenia jego wartości. Uszkodzenie wywoła mniej poważne skutki niż zniszczenie.³⁵

²⁸ M. Balwicka-Szczybra, [w:] M. Balwicka-Szczybra, A. Sylwestrzak (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2021, s. 1349.

²⁹ Ibidem; M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, *Przestępstwa przeciwko mieniu*, Kraków 1999, s. 229, za: R. Zawłocki [w:] R. Zawłocki (red), *Przestępstwa przeciwko...*, s. 657

³⁰ https://wsjp.pl/haslo/do_druku/16565/niszczyc [dostęp: 8.01.2023 r.].

³¹ M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, *Przestępstwa przeciwko...*, s. 229, za: R. Zawłocki [w:] R. Zawłocki (red), *Przestępstwa przeciwko...*, s. 657.

³² J. Potulski [w:] R.A. Stefański (red), *Kodeks karny...*, art. 300 k.k., Legalis. Według autora „zniszczenie weksla in blanco przyjętego jako forma zabezpieczenia transakcji nie może być utożsamione ze zniszczeniem składnika majątku, gdyż taki weksel sam w sobie składnikiem majątku nie jest, a jedynie zabezpiecza istniejące już roszczenie”.

³³ R. Zawłocki [w:] R. Zawłocki (red), *Przestępstwa przeciwko...*, s. 657.

³⁴ https://wsjp.pl/haslo/do_druku/16890/uszkadzac [dostęp: 8.01.2023 r.].

³⁵ J. Potulski [w:] R.A. Stefański (red), *Kodeks karny...*, art. 300 k.k., Legalis.

1.7. OBCIĄŻENIE SKŁADNIKÓW MAJĄTKU

Zwrot „obciążenie składników majątku” oznacza takie działanie dłużnika, którego skutkiem jest pomniejszenie jego majątku. Wśród czynności polegających na obciążeniu składników majątku wyróżnia się zobowiązanie do świadczeń wynikających z umowy dożywocia, która została uregulowana w art. 908 k.c. i polega na zobowiązaniu właściciela nieruchomości do przeniesienia jej własności na rzecz nabywcy w zamian za dożywotnie utrzymanie zbywcy lub osoby bliskiej³⁶. Ponadto, obciążenie może polegać na świadczeniu w postaci renty, czy alimentów. Renta została uregulowana w art. 903 k.c. i dotyczy zobowiązań o charakterze okresowym, w wyniku których jedna ze stron zobowiązuje się do świadczeń określonych w pieniądzu lub rzeczy oznaczonej co do gatunku na rzecz drugiej.³⁷ Obowiązek alimentacyjny polega na dostarczaniu niezbędnych środków o utrzymania, a także o ile zajdzie taka potrzeba niezbędnych środków wychowania³⁸. Do świadczeń obciążających stan majątkowy dłużnika można zaliczyć należności z umowy pożyczki, dzierżawy, odnowienia, zamiany, potrącenia, zastawu, użyczenia, użytkowania, a także ze spadku.

Umowę pożyczki reguluje art. 720 k.c. Zobowiązanie wynikające z umowy pożyczki polega na przeniesieniu własności środków pieniężnych lub rzeczy oznaczonych tylko co do gatunku, przez pożyczkodawcę na pożyczkobiorcę, a pożyczkobiorca zobowiązuje się do zwrotu określonej i wynikającej ze zobowiązania sumy pieniędzy, albo takiej samej jakości i ilości rzeczy oznaczonej co do gatunku.³⁹ Zwrot przedmiotu pożyczki jest jednym z *essentialia negoti* umowy pożyczki.⁴⁰ Jest to umowa dwustronna, konsensualna, odpłatna bądź nieodpłatna, a brak ekwiwalentności świadczeń przesądza o niezaliczaniu umowy do umów wzajemnych.

Umowa dzierżawy, która jest uregulowana w dziale II k.c. (art. 693 – 709) jest umową odpłatną, wzajemną, konsensualną, polegającą na oddaniu przez wydierżawiającego przedmiotu dzierżawy dzierżawcy do użytkowania i pobierania pożytków, a dzierżawca jest zobowiązany do regulowania ustalonego w umowie czynszu. Do *essentialia negoti* umowy dzierżawy należy wskazanie stron, przedmiotu, wysokości czynszu oraz prawo pobierania pożytków.⁴¹

Przez umowę odnowienia uregulowaną w art. 506 k.c. rozumie się wygaśnięcie dotychczasowego zobowiązania pomiędzy wierzycielem, a dłużnikiem, w sytuacji, w której dłużnik zobowiąże się do spełnienia innego świadczenia, lub tożsamego

³⁶ A. Bieranowski, [w:] J. Ciszewski, P. Nazaruk (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, art. 908 k.c., Warszawa 2022, LEX/el.

³⁷ G. Sikorski [w:] J. Ciszewski, P. Nazaruk (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, art. 903 k.c., Warszawa 2019, s. 1536.

³⁸ Dz.U. 2020 r. poz. 1359 z późn. zm.

³⁹ K. Krziskowska [w:] M. Fras, M. Habdas (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom IV. Zobowiązania. Część szczególna (art. 535 – 764 (9))*, Warszawa 2018, s. 580; wyrok SA w Warszawie z 27.03.2018 r., V ACa 1159/17, LEX nr 2499240.

⁴⁰ A. Kubiak-Cyruł [w:] M. Załucki (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, art. 720 k.c., Warszawa 2023, Legalis; wyrok SA w Białymstoku z 02.03.2018 r., I ACa 883/17, LEX nr 2528764.

⁴¹ M. Salamonowicz [w:] M. Załucki (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, art. 693 k.c., Warszawa 2023, Legalis; wyrok SA w Białymstoku z dnia 23.03.2007 r., I ACa 56/07, OSAB 2007, nr 1, poz. 3, LEX/el.

świadczenia, które podlegało umorzeniu, jednak opartego na innej podstawie prawnej.⁴² Celem nowacji jest doprowadzenie do umorzenia pierwotnego zobowiązania poprzez spełnienie innego świadczenia przez dłużnika po uzyskaniu zgody wierzyciela, bądź wykonanie tego samego zobowiązania wynikającego z odmiennej podstawy prawnej.⁴³

Umowa zamiany (art. 603 k.c.) reguluje czynność prawną przeniesienia własności rzeczy w zamian za przeniesienie własności innej rzeczy pomiędzy stronami stosunku zobowiązaniowego. Należy ona do umów konsensualnych, wzajemnych, kauzalnych. Ustawodawca określa wyłącznie ogólne ramy charakterystyczne dla umowy zamiany, a w szczegółowym zakresie nakazuje stosowanie przepisów regulujących umowę sprzedaży. Umowa zamiany charakteryzuje się wzajemną wymianą dóbr materialnych, czyli przeniesieniem własności rzeczy pomiędzy stronami zobowiązania bez obowiązku zapłaty ceny.⁴⁴

Umowa potrącenia (art. 498 k.c.), jako jeden ze sposobów powodujących wygaśnięcie zobowiązania zawartego między stronami stosunku zobowiązaniowego wiąże się ze skierowaniem jednej ze stron do drugiej oświadczenia woli o wyrażeniu zgody na potrącenie i umorzeniu świadczeń wzajemnych. Czynność prawna potrącenia powoduje zaliczenie wierzytelności jednej strony na poczet drugiej i w konsekwencji obniżenie wysokości zobowiązania do wysokości świadczenia niższego.⁴⁵

Zastaw polega na zabezpieczeniu należności poprzez obciążenie rzeczy ruchomej określonym prawem, dzięki któremu wierzyciel będzie uprawniony do zaspokojenia swojej należności z rzeczy, na której został ustanowiony zastaw przed wierzycielami osobistymi dłużnika, z wyjątkiem wierzycieli, którym na podstawie przepisów ustawy przysługuje pierwszeństwo w zaspokojeniu roszczeń. Zastaw należy do ograniczonego prawa rzeczowego i stanowi jeden ze sposobów zabezpieczenia wierzytelności.⁴⁶

Świadczenie z umowy użyczenia dotyczy bezpłatnego używania rzeczy oddanej biorącemu przez użyczającego na czas oznaczony bądź nieokreślony. Istotą tej umowy jest bezpłatne używanie rzeczy cudzej przez biorącego.⁴⁷

Istotą użytkowania szczegółowo unormowanego w art. 252 – 284 k.c. jest obciążenie danej rzeczy prawem, przez co dochodzi do nabycia uprawnienia do używa-

⁴² Dz.U. z 2022 r. poz. 1360 z późn. zm.

⁴³ G. Wolak [w:] M. Załucki (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2023, art. 506 k.c., Legalis.

⁴⁴ A. Olejniczak [w:] J. Rajski, *Prawo zobowiązań – część szczegółowa. System Prawa Prywatnego*, Warszawa 2018, s. 277 – 296.

⁴⁵ A. Janiak, [w:] A. Kidyba, *Kodeks cywilny. Komentarz. Zobowiązania. Część ogólna*, Warszawa 2014, art. 498, Legalis; Z. Radwański, A. Olejniczak, *Zobowiązania – część ogólna*, Warszawa 2012, s. 353.

⁴⁶ A. Grzesiok-Horosz [w:] M. Załucki (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, art. 306 k.c., Warszawa 2023, Legalis; J. Gołaczyński [w:] E. Gniewek (red.), *System Prawa Prywatnego. Prawo rzeczowe*, Warszawa 2012, s. 463; J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo rzeczowe*, Warszawa 2012, s. 300; J. Widło, [w:] M. Habdas, M. Fras, *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 747.

⁴⁷ P. Horosz [w:] M. Załucki (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, art. 710 k.c., Warszawa 2023, Legalis;

nia rzeczy i pobierania z niej pożytków. Użytkowanie jest ograniczonym prawem rzeczowym, które daje najszerszy zakres korzystania z rzeczy zbliżony do uprawnień właścicielskich.⁴⁸

Spadek, czyli całość majątkowych obowiązków i praw zmarłego, które w chwili jego śmierci przechodzą na spadkobierców w drodze dziedziczenia. Spadkobiercy stają się wówczas następcami spadkodawcy poprzez wejście w jego prawa i obowiązki, które mają charakter cywilnoprawny. Prawo spadkowe reguluje całość unormowań dotyczących samego przejścia majątku spadkodawcy na spadkobierców, a także kwestie dotyczące całego procesu przechodzenia praw i obowiązków majątkowych.⁴⁹

Wymienione umowy zobowiązaniowe mogą skutkować obciążeniem składników majątku dłużnika. Z uwagi na nieostre znaczenie pojęcia i szerokie zastosowanie każda z opisanych powyżej umów zobowiązaniowych może doprowadzić do uszczuplenia majątku dłużnika.⁵⁰ W sposób zbieżny zasadnym jest traktowanie czynności podejmowanych przez dłużnika polegających na obciążeniu majątku poprzez przysporzenie zobowiązania.⁵¹

Jednym ze znamion strony przedmiotowej jest rzeczywiste lub pozorne obciążenie składników majątku dłużnika. O takim obciążeniu można mówić wyłącznie, gdy celem postępowania dłużnika jest udaremnienie lub uszczuplenie zaspokojenia wierzyciela. Samoistne funkcjonowanie znamienia obciążenia składników majątku bez określonego skutku nie będzie mieściło się w ramach penalizacji wynikającej z art. 300 § 1 k.k.⁵²

Sytuacja, w której dłużnik w sposób jawny, bezsporny, faktyczny pomniejsza zasoby swojego majątku to rzeczywiste obciążenie majątku.⁵³ Polega ono na dokonaniu czynności prawnej powodującej wyzbycie się majątku, w celu udaremnienia lub uszczuplenia zaspokojenia wierzyciela. Jest to czynność prawnie skuteczne i wywołuje wszelkie skutki przewidziane prawem. Przedmiotem takiego obciążenia może być całość majątku dłużnika, jak i jego część. Rzeczywiste obciążenie może polegać na zaciągnięciu zobowiązania przez dłużnika polegającego na spełnieniu świadczenia, ale również na faktycznym obciążeniu swojego mienia, w szczególności poprzez zawarcie zobowiązania w postaci świadczenia renty, alimentów, czy zabezpieczenie należności.⁵⁴

Pozorność regulują przepisy cywilistyczne, dlatego obciążenie majątku, które wykazuje elementy pozorności, należy interpretować w granicach przewidzianych przez normy uregulowane w k.c.⁵⁵ Art. 83 § 1 k.c. konstatuje skutek, jakim jest

⁴⁸ A. Grzesiok-Horosz [w:] M. Załucki (red.), *Kodeks cywilny...*, art. 252 k.c., Legalis; A. Kozioł [w:] M. Habdas, M. Frasz, *Kodeks cywilny...*, s. 598; B. Burian, W. Szydło [w:] E. Gniewek, P. Machnikowski, *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2017, s. 545.

⁴⁹ M. Załucki [w:] M. Załucki (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2023, Legalis.

⁵⁰ R. Zawłocki [w:] R. Zawłocki (red.), *Przestępstwa przeciwko...*, s. 657–658.

⁵¹ Ibidem, s. 656

⁵² R. Zawłocki [w:] R. Zawłocki (red.), *Przestępstwa przeciwko...*, s. 656–657.

⁵³ Ibidem, s. 657.

⁵⁴ J. Potulski [w:] R.A. Stefański (red.), *Kodeks karny...*, art. 300 k.k., Legalis.

⁵⁵ Ibidem.

nieważność czynności prawnej, powstałej w wyniku złożenia pozornego oświadczenia woli drugiej stronie za jej zgodą. Natomiast, jeżeli celem złożonego oświadczenia woli jest ukrycie innej czynności prawnej, to w takim przypadku jej ważność rozpatruje się według właściwości czynności nieujawnionej. Pozorność, jako jedna z wad oświadczenia woli, które wywołuje nieważność czynności prawnej reguluje sytuacje, w której strony zawierające zobowiązanie z góry zakładają, że złożone oświadczenie woli drugiej stronie nie wywoła żadnych skutków prawnych, a także okoliczności, w których skutek złożonych zgodnych oświadczeń woli stron ma być inny niż wynikałby z pozornej czynności prawnej.⁵⁶

Wada oświadczenia woli w postaci pozorności polega na celowym zawarciu między stronami zobowiązania niezgodnego z rzeczywistością. Treść czynności prawnej nie wywołuje rzeczywistych skutków, jakie winno uzewnętrzniać złożone oświadczenie woli.⁵⁷ SN stoi na stanowisku, iż pozornością jest wada oświadczenia woli polegająca na złożeniu zgodnych oświadczeń woli między stronami, które to oświadczenia są niezgodne z przejawem na zewnątrz, a ich celem jest niezastnienie żadnych skutków prawnych.⁵⁸ Celem stron zawierających zobowiązanie obwarowane wadą pozorności jest porozumienie, które jedynie stwarza pozory faktycznej czynności prawnej. W odczuciu zewnętrznego odbiorcy ma wywołać określone skutki prawne, podczas gdy faktycznym zamiarem stron stosunku zobowiązaniowego już w chwili składania oświadczeń woli jest założenie braku zaistnienia skutków zawartej czynności prawnej.⁵⁹

Większość przedstawicieli judykatury stoi na stanowisku, iż oświadczenie woli jest złożone drugiej stronie dla pozorów, gdy zamiar i wola stron wskazują brak wywołania określonego skutku prawnego, a czynność prawna ma wprowadzić osoby trzecie w błąd, co do zamiaru powstania takiego skutku.⁶⁰ Doktryna natomiast podnosi, iż do uznania pozorności oświadczenia woli nie jest konieczne wprowadzenie w błąd. Samo zawarcie umowy stwarzającej pozory wywołania określonych skutków prawnych, które jednak nie następują jest podstawą do zakwalifikowania czynności prawnej jako wadliwej.⁶¹ Na pozorność oświadczenia woli wpływa niezgodność pomiędzy treścią stosunku zobowiązaniowego zawartego między stronami, a przejawem na zewnątrz.⁶²

⁵⁶ A. Grzesiok-Horosz [w:] M. Załucki (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz...*, art. 83 k.c., Legalis; K. Pietrzykowski [w:] K. Pietrzykowski, *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 399.

⁵⁷ Ibidem; wyrok SA w Łodzi z 18.05.2016 r., I ACa 1626/15, LEX nr 2071309.

⁵⁸ Wyrok SN z 23.06.1986 r., I CR 45/86, LEX nr 8766; A. Grzesiok-Horosz [w:] M. Załucki (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz...*, art. 83 k.c., Legalis.

⁵⁹ A. Janas [w:] M. Habdas, M. Fras, *Kodeks cywilny. Komentarz...*, s. 807; S. Rudnicki, R. Trzaskowski [w:] J. Gudowski, *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 681; B. Lewaszkiewicz-Petrykowska, [w:] M. Pyziak-Szafrnicka, P. Księżak, *Kodeks cywilny. Komentarz. Część ogólna*, Warszawa 2014, s. 967.

⁶⁰ A. Grzesiok-Horosz [w:] M. Załucki (red.), *Kodeks cywilny...*, Legalis; Wyrok SA w Katowicach z 13.04.2017 r., I ACa 1165/16, LEX nr 2287388; Wyrok SA w Łodzi z 18.05.2016 r., I ACa 1626/15, LEX nr 2071309.

⁶¹ A. Janas [w:] M. Habdas, M. Fras, *Kodeks cywilny. Komentarz...*, s. 807; Z. Radwański [w:] A. Olejniczak, Z. Radwański (red.), *System Prawa Prywatnego*, Warszawa 2008, s. 388.

⁶² A. Grzesiok-Horosz [w:] M. Załucki (red.), *Kodeks cywilny...*, art. 83 k.c., Legalis.

Kolejną przesłanką zaistnienia wady w postaci pozorności jest zgoda adresata na złożenie wadliwego oświadczenia woli. Odbiorca takiego oświadczenia musi być nie tylko świadomy, czyli mieć pełną wiedzę o stanie faktycznym i okolicznościach wpływających na zawarcie stosunku zobowiązaniowego, którego skutki nigdy nie następują, ale także wyrazić zgodę.⁶³ W judykaturze przyjmuje się, że uznanie pozornej czynności prawnej za nieważną jest możliwa tylko w sytuacji, gdy adresat, był w pełni świadomy woli jaką przyświecała nadawcy oświadczenia, a także miał pełną wiedzę, co do pozorności takiego oświadczenia i wyrażał na to zdecydowaną zgodę.⁶⁴ Ponadto, SN wskazuje, że zgoda odbiorcy oświadczenia woli nie może być dorozumiała, a jasna, klarowna i niebudząca najmniejszych wątpliwości.⁶⁵ Wyrażna zgoda odbiorcy oświadczenia woli świadczy o pełnym porozumieniu i współpracy z nadawcą takiego oświadczenia. Ponadto, wyróżnia się dwa elementy pozornej czynności prawnej. Jednym z nich są strony, które składają oświadczenie woli i wprowadzają w błąd osoby trzecie, co do rzeczywistych skutków prawnych jakie ma ono wywołać. Drugim jest nić porozumienia między stronami zobowiązania, zgodnie z którym złożone oświadczenie nie wywoła przewidzianych w nim skutków prawnych.⁶⁶

W doktrynie wyodrębnia się pozorność bezwzględna i względną. Ta pierwsza inaczej nazwana zwykłą, dotyczy sytuacji, w której pod pozorną czynnością prawną nie ma miejsca żadna inna czynność, którą strony oświadczenia woli starają się ukryć.⁶⁷ SN stanął na stanowisku, że pozorność bezwzględna ma miejsce wówczas, gdy strony czynności prawnej nie wykazują zamiaru w postaci wywołania jakichkolwiek skutków zawartego zobowiązania. Strony czynności prawnej pod pozorem zawierają zobowiązanie, które u osób trzecich wywołuje przeświadczenie o faktycznym wykonaniu i powstaniu określonych skutków prawnych, podczas gdy w rzeczywistości pozycja prawna stron nie ulega żadnej zmianie.⁶⁸ Pozorność względna inaczej kwalifikowana ma miejsce, gdy strony zmierzają do ukrycia czynności prawnej, której skutki chcą wywołać.⁶⁹ Jest to czynność prawna, która zostaje zawarta przez strony, w celu ukrycia czynności faktycznie przez nie zawartej⁷⁰. Skutkiem jest więc powstanie zdarzenia innego niż wynikałoby z głównego oświadczenia woli stron. Faktycznym zamiarem pomiotów stosunku zobowiązaniowego jest dążenie do powstania skutków prawnych odmiennych niż powstałyby zgodnie z treścią wyjawionych oświadczeń.⁷¹

⁶³ Ibidem; A. Janas, [w:] M. Habdas, M. Frasz, *Kodeks cywilny. Komentarz...*, s. 809; S. Rudnicki [w:] S. Dmowski, S. Rudnicki, *Kodeks cywilny. Komentarz. Część ogólna*, Warszawa 2011, s. 412.

⁶⁴ Wyrok SA w Szczecinie z 04.09.2019 r., I ACa 311/18, LEX nr 2719953.

⁶⁵ Wyrok SN z 11.05.2016 r., I CSK 326/15, LEX nr 2096150.

⁶⁶ Wyrok SA w Lublinie z 13.10.2015 r., I ACa 295/15, LEX nr 1936776; A. Grzesiok-Horosz [w:] M. Załucki (red.), *Kodeks cywilny...*, art. 83 k.c., Legalis.

⁶⁷ Wyrok SA w Łodzi z 18.05.2016 r., I ACa 1626/15, LEX nr 2071309.

⁶⁸ Wyrok SN z 02.03.2016 r., V CSK 397/15, LEX nr 2032328.

⁶⁹ Wyrok SA w Krakowie z 20.05.2016 r., I ACa 156/16, LEX nr 2063795; A. Janas [w:] M. Habdas, M. Frasz, *Kodeks cywilny. Komentarz...*, s. 810; P. Sobolewski, [w:] K. Osajda, *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2017, s. 665.

⁷⁰ Wyrok SN z 11.05.2016 r., I CSK 326/15, LEX nr 2096150.

⁷¹ A. Grzesiok-Horosz [w:] M. Załucki (red.), *Kodeks cywilny...*, art. 83 k.c., Legalis.

Skutki pozornej czynności prawnej są uzależnione od rodzaju pozorności. Pozorność bezwzględna skutkuje bezwzględną nieważnością czynności prawnej, natomiast skutek pozorności względnej jest uzależniony od ukrytej czynności prawnej i jej właściwości. SN wskazał, iż ważność względnej pozornej czynności prawnej jest zależny od spełniania wszystkich następczych wymogów przewidzianych w bezwzględnych przepisach k.c., jak spełnienie określonych wymogów przy zawarciu umowy dożywocia, czy darowizny nieruchomości. Jeżeli wymogi przepisów bezwzględnie obowiązujących zostaną dochowane, wówczas taka czynność prawna pozostaje ważna i wywołuje określone skutki prawne.⁷²

Według R. Zawłockiego k.k. nie różnicuje pojęć rzeczywistego, ani pozornego obciążenia składników majątku wymieniając je jako dwa możliwe znamiona przestępstwa z art. 300 § 1 k.k. połączone spójnikiem „lub”. Autor podkreśla, że do zaistnienia wymienionego czynu zabronionego konieczne jest rzeczywiste udaremnienie zaspokojenie wierzyciela poprzez faktyczne obciążenie składników majątku przez dłużnika. Czynność wpływająca na obciążenie majątku musi namacalnie zaistnieć, a jej skutki powinien odzwierciedlać stan ekonomiczny dłużnika. Subiektywne odczucia wierzyciela w zakresie pomniejszania stanu majątku przez dłużnika nie stanowią znamienia obciążania majątku. Kluczowe znaczenie ma obiektywne i rzeczywiste zaciąganie zobowiązań wpływających na zmniejszenie posiadanych przez dłużnika dóbr majątkowych. R. Zawłocki podkreśla, że pozorne obciążenie, jako określenie znamienia przestępstwa połączone spójnikiem „lub” z rzeczywistym obciążeniem składników majątku jest błędem, a w interesie pokrzywdzonego dłużnik obciąża majątek „albo” nie.⁷³ R. Zawłocki stoi na stanowisku, że na zaspokojenie wierzyciela nie wpłynie pozorne obciążenie majątku, jako hipotetyczne pomniejszanie składników majątku. Pomniejszanie majątku przez dłużnika nie może być pozorne lub rzeczywiste, właściwym spójnikiem jaki winien zostać użyty do połączenia znamion przestępstwa stypizowanego w art. 300 § 1 k.k., tj. pozorności i rzeczywistości obciążenia, powinien być spójnik „albo”. Obciążenie składników majątku zawsze jest obciążeniem faktycznym, a w praktyce karnoprawnej podstawą głębszej weryfikacji odpowiedzialności karnej potencjalnego sprawcy. O pozorności obciążenia składników majątku można mówić, w sytuacji, w której dłużnik stworzy takie okoliczności faktyczne, które wzbudzą u osób trzecich przeświadczenie wywołania w wyniku wykonania zobowiązania określonych skutków prawnych, które w rzeczywistości nie nastąpią. Pozorne obciążenie zajdzie w sytuacji, w której dłużnik w porozumieniu z osobą trzecią zawrze umowę fikcyjną umowę zobowiązującą na podstawie, której pozornie obciąży składnik swojego majątku.⁷⁴

1.8. MAJĄTEK DŁUŻNIKA

Przedmiotem szeroko opisanych znamion przestępstwa udaremnienia lub uszczerpkienia zaspokojenia wierzyciela jest majątek dłużnika, którym dysponuje. Składni-

⁷² Wyrok SN z 11.05.2016 r., I CSK 326/15, LEX nr 2096150; A. Grzesiok-Horosz [w:] M. Załucki (red.), *Kodeks cywilny...*, art. 83 k.c., Legalis.

⁷³ R. Zawłocki [w:] R. Zawłocki (red.), *Przestępstwa przeciwko...*, s. 658.

⁷⁴ Ibidem; Wyrok SA we Wrocławiu z 24.08.2012 r., II AKA 189/12, LEX nr 1220365.

kami majątku dłużnika niewątpliwie są zarówno jego pasywa, jak i aktywa, czyli całokształt dóbr ekonomicznych, praw i przedmiotów, którymi rozporządza.⁷⁵ Kluczową kwestię przy analizie pojęcia majątku stanowi definicja mienia. Pojęcie majątku nie jest uregulowane w przepisach prawa, natomiast definicja mienia wprost wynika z art. 44 k.c., który wskazuje, iż mieniem jest „własność i inne prawa majątkowe”⁷⁶. Mienie to całość praw majątkowych, zarówno względnych odnoszących się do podmiotów indywidualnych, jak i bezwzględnych mających zastosowanie do ogółu podmiotów. Pojęcie mienia różni się od majątku, tym, że mienie nie dotyczy ogółu zobowiązań oraz praw podmiotowych niemajątkowych. Natomiast zakres majątku obejmuje zarówno długi (pasywa), jak i aktywa podmiotu.⁷⁷

Początkowo w doktrynie traktowano pojęcia majątku i mienia zamiennie⁷⁸, jednak z biegiem czasu interpretacja wymienionych pojęć uległa modyfikacji. Aktualnie znawcy cywilistyki różnicują wskazane pojęcia⁷⁹. W orzecznictwie wskazuje się, że majątek to aktywa będące w posiadaniu określonego podmiotu, co terminologicznie zbliża pojęcie majątku do definicji mienia.⁸⁰ Jest to wąskie ujęcie znaczenia pojęcia majątku. W literaturze pojawił się również pogląd, który definiuje pojęcie majątku w ujęciu szerokim, jako całokształt pasywów i aktywów indywidualnego podmiotu. SN stoi na stanowisku, iż interpretacja majątku na gruncie określonych przepisów prawa może przyjmować znaczenie w ujęciu szerszym, bądź węższym.⁸¹ Doktryna wskazuje również pogląd, iż majątkiem jest różnica jaka kształtuje się pomiędzy posiadanymi aktywami i długami (pasywa).⁸² Obecnie najbardziej rozpowszechnionym poglądem w doktrynie jest pogląd uzależniający definicję majątku od przepisu prawa, w którym występuje. Na tej podstawie pojęcie majątku będzie się kształtowało w ramy szerokie, bądź wąskie.⁸³ Na tożsamym stanowisku stanął SN podkreślając, iż znaczenie pojęcia majątku uzależnione jest od konkretnego przepisu prawa.⁸⁴

Wyodrębnienie różnic definicyjnych pomiędzy majątkiem, a mieniem jest kluczowe, jednakże praktyka nie zawsze koncentruje się na różnicowaniu pojęciowym mienia i majątku, używając tych pojęć zamiennie. Doktryna podkreśla, że jeżeli celem ustawodawcy jest wyłącznie wskazanie cech charakterystycznych danego

⁷⁵ R. Zawłocki [w:] R. Zawłocki (red.), *Przestępstwa przeciwko...*, s. 658.

⁷⁶ Dz.U. 2022 r. poz. 1360.

⁷⁷ R. Świrgoń-Skok [w:] M. Załucki (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, art. 44, Warszawa 2023, Legalis; W. Pawlak, [w:] J. Gudowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, art. 44, Warszawa 2021, Legalis; P. Nazaruk, [w:] J. Ciszewski, P. Nazaruk (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz...*, art. 44, Legalis; E. Skowrońska-Bocian, M. Warciński, [w:] K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, art. 44, Warszawa 2018, Legalis.

⁷⁸ A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 2001, s. 249.

⁷⁹ Z. Radwański, A. Olejniczak, *Prawo cywilne*, Warszawa 2015, s. 134–137; W.J. Katner, [w:] M. Safjan (red.), *Prawo cywilne – część ogólna. System Prawa Prywatnego*, Warszawa 2012, s. 1297.

⁸⁰ Wyrok SA w Łodzi z 28.03.2014 r., I ACa 1278/13, LEX nr 1451723.

⁸¹ Wyrok SN z 03.12.2009 r., II CSK 215/09, LEX nr 551060.

⁸² A. Dyoniak, *Pojęcie majątku w prawie cywilnym*, PiP 1985, nr 11–12, s. 120–121.

⁸³ A. Dyoniak, *Pojęcie majątku...*, s. 123; Z. Radwański, A. Olejniczak, *Prawo cywilne...*, s. 134–135; W.J. Katner, [w:] M. Safjan (red.), *Prawo cywilne...*, s. 1298.

⁸⁴ Wyrok SN z 03.12.2009 r., II CSK 215/09, LEX nr 551060.

przedmiotu, jego opis, bez ukrytego podtekstu normatywnego zamienne stosowanie obu pojęć nie będzie błędem.⁸⁵ Ustawodawca celowo użył słowa majątek w kwestii odpowiedzialności dłużnika za długi swoim majątkiem.⁸⁶

Przepisy karne nie dysponują swoistą definicją pojęcia mienia, czy majątku. Jak podkreśla się w doktrynie w zakresie rozpatrywanego przepisu prawnokarnego stypizowanego w art. 300 § 1 k.k., majątek należy definiować, jako całokształt aktywów skonkretyzowanego podmiotu, czyli całości dóbr ekonomicznych, przedmiotów, rzeczy będących w posiadaniu dłużnika. Przedmiotem omawianego przepisu prawnego jest doprowadzenie przez dłużnika do uszczuplenia swojego majątku, w taki sposób, że zaspokojenie wierzyciela stanie się niemożliwe, bądź utrudnione.⁸⁷ R. Zawłocki również jest zdania, iż majątkiem w kontekście omawianego art. 300 § 1 k.k. są indywidualne rzeczy ruchome, jak i nieruchomości, których własność należy do dłużnika i wchodzi w skład jego majątku.⁸⁸

1.9. UPADŁOŚĆ

Dłużnik wypełnia znamiona przestępstwa stypizowane w art. 300 § 1 k.k., tylko wówczas, gdy znajdzie się w określonym przez przepisy prawa stanie wskazującym na grożącą mu upadłość, bądź zagrożenie niewypłacalnością. Stan niewypłacalności szczegółowo uregulowany jest w art. 11 pr. up.⁸⁹ Stan niewypłacalności dłużnika ma miejsce, gdy dłużnik utraci możliwość regulowania swoich zobowiązań, które stały się wymagalne. Nieregulowanie przez dłużnika wymagalnych zobowiązań przez okres, co najmniej trzech miesięcy stanowi domniemanie stanu niewypłacalności. Osoba prawna lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, której osobna ustawa przyznaje zdolność prawną, będąca dłużnikiem staje się niewypłacalna, gdy stan majątkowy jest mniejszy niż całość zobowiązań, a takie położenie trwa przez okres przekraczający dwadzieścia cztery miesiące.

1.10. NIEWYPŁACALNOŚĆ

Niewypłacalność dłużnika to stan, w którym nie jest on w stanie z uwagi posiadane zasoby majątkowe zaspokoić swoich wierzycieli i uregulować wymagalnych roszczeń. Użyte w art. 11 pr. up. sformułowanie „utracić zdolność” oznacza rzeczywiste możliwości finansowe dłużnika, co w praktyce odnosi się do braku posiadania przez dłużnika środków pieniężnych, które pozwoliłyby na zaspokojenie wymagalnych roszczeń wierzycieli. Jak wskazuje doktryna istnieje możliwość przywrócenia płynności finansowej dłużnika poprzez dokonanie sprzedaży własności rzeczy ruchomych, czy nieruchomości, bądź przez pozyskanie finansowania ze strony instytucji

⁸⁵ W.J. Katner [w:], M. Safjan (red), *Prawo cywilne – część ogólna. System Prawa Prywatnego*, Warszawa 2007, s. 1178, Legalis; W.J. Katner, *Przeniesienie własności rzeczy ruchomych*, Łódź 1988, s. 67–68.

⁸⁶ Z. Radwański, A. Olejniczak, *Prawo cywilne...*, s. 134–135; A. Dyoniak, *Pojęcie...*, s. 122; W.J. Katner, [w:] M. Safjan (red.), *Prawo cywilne...*, s. 1178.

⁸⁷ J. Potulski [w:] R.A. Stefański (red), *Kodeks karny...*, art. 300 k.k., Legalis.

⁸⁸ R. Zawłocki [w:] R. Zawłocki (red), *Przestępstwa przeciwko...*, s. 658.

⁸⁹ Dz.U. z 2022 r., poz. 1520.

bankowych lub parabankowych.⁹⁰ Płynność finansowa podmiotu i jej utrata zawsze wiąże się z ekonomiczną sferą stanu majątku dłużnika. Podkreślić należy, iż nie można mówić o niewypłacalności w kontekście utraty rzeczywistych możliwości płatniczych i niewiązanych z finansami.⁹¹

Ustawodawca uregulował definicję stanu niewypłacalności dłużnika, jako moment w którym utracił on zdolność do regulowania zaciągniętych zobowiązań (art. 11 pr. up.). Takie unormowanie było sprzeczne z postulatami doktryny, która stała na stanowisku by powrócić do wcześniej obowiązującej definicji niewypłacalności, która definiowała niewypłacalność jako stan „zaprzestania płacenia długów”.⁹² SN stoi na stanowisku, iż nie stanowi podstawy złożenia wniosku o upadłość i ogłoszenia upadłości krótkotrwałe zaprzestanie regulowania należności będące wynikiem przejściowych problemów gospodarczych. Niewypłacalność uregulowana w art. 11 ust. 1 pr. up. nastąpi wówczas, gdy dłużnik przez dłuższy okres nie reguluje swoich należności z powodu braku środków pieniężnych.⁹³ Przejściowe i trwające krótki okres problemy dłużnika nie mogą być podstawą do definiowania ich jako stanu braku płynności finansowej, bowiem z samej definicji słowo „utracił” przesądza o trwałości istniejącego stanu rzeczy, aczkolwiek niekoniecznie o stanie, którego nie da się odwrócić.⁹⁴

W kwestii przedsiębiorców kluczowe znaczenie ma moment, który przesądzi o zaistnieniu stanu niewypłacalności. Wskazanie chwili niewypłacalności przedsiębiorcy jest istotne do określenia początku biegu trzydziestodniowego terminu na złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości, co uregulowane jest w art. 21 ust. 1 pr. up. Moment pierwszych opóźnień przedsiębiorcy w regulowaniu zobowiązań finansowych wynikających z braku odpowiedniego zabezpieczenia środków pieniężnych na rachunkach bankowych przedsiębiorcy, powinien stanowić podstawę do dokonania analizy stanu finansowego przedsiębiorstwa. W sytuacji, w której dłużnik ma możliwość pozyskania zewnętrznego finansowania na zaspokojenie wierzycieli, bądź posiada majątek, który jest w stanie spieniężyć nie jest podstawą uznania dłużnika za niewypłacalnego. W związku z powyższym szczegółowe określenie daty, od której dłużnik jest w stanie niewypłacalności jest niezwykle problematyczne i wyłącznie pogłębione analizy finansowe całości dokumentacji księgowo-rachunkowej przedsiębiorcy pozwolą na rzetelne zweryfikowanie stanu majątkowego dłużnika i tym samym wskazanie terminu utraty zdolności do zaspokajania roszczeń wierzycieli. Niewątpliwie treść art. 11 ust. 1a pr. up. rozwiewa poniekąd wątpliwości, co do terminu niewypłacalności dłużnika. Mianowicie domniemywa się, iż dłużnik

⁹⁰ P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, Warszawa 2022, art. 11 pr. up., Legalis.

⁹¹ Ibidem; Uzasadnienie projektu ustawy – Prawo restrukturyzacyjne, druk Nr 2824, Sejm VII kadencji.

⁹² S. Gurgul [w:] S. Gurgul, *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, art. 11, Warszawa 2020, Legalis.

⁹³ Wyrok SN z 19.01.2011 r., V CSK 211/10, LEX nr 738136; Postanowienie SN z 13.04.2011 r., V CSK 320/10, LEX nr 885038; Postanowienie SN z 13.05.2011 r., V CSK 352/10, LEX nr 821075.

⁹⁴ Postanowienie SN z 14.06.2000 r., V CKN 1117/00, LEX nr 56047; wyrok SN z 28.04.2006 r., V CSK 39/06, LEX nr 376485; wyrok SN z 19.03.2010 r., II UK 258/09, OSNP 2011, nr 17–18, poz. 239.

znajduje się w stanie niewypłacalności z upływem trzech miesięcy od momentu, w którym jego zobowiązania stały się wymagalne.⁹⁵

Domniemanie, które jest uregulowane w art. 11 ust. 1a pr. up. posiada dwie kluczowe funkcje. Jedną z nich odnosi się do wierzyciela i ułatwień dowodowych w zakresie wykazania terminu niewypłacalności dłużnika. Zgodnie z normą, po upływie trzymiesięcznego okresu od zaistnienia wymagalności roszczeń dłużnik staje się niewypłacalny. Wierzyciel na tej podstawie nie ma obowiązku szczegółowego dowodzenia podstaw niewypłacalności dłużnika. Następną funkcją dotyczy terminów, jakich muszą dochować organy zarządzające przedsiębiorstwem. Po upływie trzymiesięcznego okresu liczącego od dnia nieuregulowania przez przedsiębiorcę pierwszego wymagalnego zobowiązania rozpoczyna się bieg trzydziestodniowego terminu na złożenie przez organy zarządcze wniosku o ogłoszenie upadłości przedsiębiorstwa. Domniemania mogą zostać w łatwy sposób obalone poprzez wykazanie przez dłużnika, że nie utracił on zdolności do regulowania wymagalnych zobowiązań.⁹⁶

Uregulowane w art. 11 ust. 1a pr. up. domniemanie jest domniemaniem wzruszalnym, które ma istotne znaczenie dla interpretacji art. 21 ust. 1pr. up. W celach dowodowych znacząco ułatwia przyjęcie terminu niewypłacalności dłużnika, jednakże nie przesądza o przyjęciu innego okresu niewypłacalności.⁹⁷

Kondycja finansowa przedsiębiorcy, która nie pozwala mu na zaspokojenie wymaganych roszczeń wierzycieli jest kluczową przyczyną upadłości dłużnika, jednakże jak podkreśla SN brak jest podstaw do ogłoszenia upadłości dłużnika, który nie reguluje wymagalnych należności, gdyż uważa ją za sporną i nienależną wierzycielowi.⁹⁸ Nie stanowi podstawy upadłości niewywiązywanie się z zobowiązań niepieniężnych oraz przyszłe problemy płynności finansowej.⁹⁹ Dłużnik uchylający się od wykonania zobowiązań niepieniężnych nie znajduje się w stanie niewypłacalności. O takim stanie można mówić w sytuacji, w której zobowiązanie niepieniężne przekształci się w zobowiązanie pieniężne i stanie się wymagalne.¹⁰⁰

Niewypłacalnością nie jest nieuregulowanie wyłącznie jednego wymagalnego zobowiązania. Co do zasady dłużnik, którego stan finansowy nie pozwala na zaspokojenie jednego wierzyciela, nie jest w stanie zaspokoić również kolejnych. Zgodnie z ogólną zasadą o stanie niewypłacalności dłużnika można mówić w sytuacji braku uregulowania drugiego i kolejnego wymagalnego zobowiązania.¹⁰¹

Istotę określenia stanu niewypłacalności dłużnika stanowi określenie czasookresu wymagalności roszczenia. Sytuacja, w której wierzyciel zgodnie z przepisami

⁹⁵ P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe...*, art. 11 pr. up., Legalis.

⁹⁶ Ibidem.

⁹⁷ S. Gurgul [w:] S. Gurgul, *Prawo upadłościowe...*, art. 11 pr. up., Legalis; P. Filipiak [w:] A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe. System Prawa Handlowego*, Warszawa 2016, s. 685–690.

⁹⁸ Orzeczenie SN z 29.02.1936 r., C II 2907/35, OSNC 1936, Nr 9, poz. 366; Orzeczenie SN z 29.04.1938 r., III C 487/38, OSN(C) 1939, nr 5, poz. 199; postanowienie SN z 03.03.2004 r., III CK 360/02, LEX nr 283324, P. Janda, *Prawo upadłościowe. Komentarz*, Warszawa 2020, s. 83–84.

⁹⁹ P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe...*, art. 11 pr. up., Legalis.

¹⁰⁰ Ibidem.

¹⁰¹ Ibidem.

prawa ma pełną możliwość żądania od dłużnika spełnienia świadczenia, a dłużnik jest zobowiązany to świadczenie spełnić to wymagalność roszczeń. Zgodnie z regulacjami ujętymi w art. 455 k.c. świadczenie terminowe jest wymagalne z chwilą nadejścia terminu, natomiast przy świadczeniach bezterminowych wymagalność następuje z chwilą wezwania dłużnika do spełnienia świadczenia.¹⁰²

W doktrynie wskazuje się, iż niewypłacalność nie stanowi wyłącznej podstawy do złożenia wniosku i ogłoszenia upadłości. W myśl pr. up. upadłość mogą ogłosić podmioty określone w art. 5 pr. up.¹⁰³, a także mieszane (art. 8 i 9 pr. up.) oraz osoby fizyczne (art. 491¹ pr. up.), wyłączeniu podlegają podmioty określone w art. 6 pr. up.¹⁰⁴ Kluczową rolę w procesie ogłoszenia upadłości odgrywa posiadanie przez dłużnika wystarczającego kapitału na pokrycie kosztów postępowania¹⁰⁵ lub prawdopodobieństwo pozwalające na ponowne wprowadzenie majątku dłużnika do masy upadłościowej przedsiębiorstwa¹⁰⁶. Unormowania art. 11 ust. 2 pr. up. nie stanowią bezwzględnego warunku ogłoszenia upadłości. Najistotniejszą rolę odgrywa sąd, który jest władny do oddalenia złożonego wniosku o upadłość, gdy zajdzie uzasadniona podstawa by sądzić, iż brak jest zagrożenia wskazującego na możliwości dłużnika do regulowania wymagalnych roszczeń w niedługiej perspektywie.¹⁰⁷

Przy dokonywaniu analizy stanu niewypłacalności nie sposób nie przywołać art. 10 pr. up., który reguluje podstawę upadłości dłużnika, jaką jest jego stan niewypłacalności. Dopiero wskazanie dwóch norm prawnych prawa upadłościowego konstituuje pełny stan prawny upadłości dłużnika.¹⁰⁸

W art. 300 § 1 k.k. jest mowa o grożącej niewypłacalności lub upadłości. Groźba na gruncie wskazanego przepisu normy karnej musi charakteryzować się realnością i konkretnością. Nie należy jej oceniać subiektywnie, tylko na podstawie okoliczności obiektywnych, dlatego podjęcie kroków sądowych przez wierzyciela i złożenie wniosku o upadłość nie daje gwarancji ogłoszenia upadłości.¹⁰⁹

1.11. SKUTEK

Do zaistnienia przestępstwa udaremnienia lub uszczuplenia zaspokojenia wierzyciela konieczne jest wywołanie określonego skutku przez sprawcę. Norma uregulowana w art. 300 § 1 k.k. stanowi przepis o charakterze materialnym. Realizacja znamion czynności sprawczej nastąpi w momencie dokonania przez sprawcę udaremnienia lub uszczuplenia zaspokojenia świadczeń należnych wierzycielowi¹¹⁰. Skutkiem czynności sprawczej jest wpływ na stan majątkowy wierzyciela, w taki

¹⁰² Ibidem; Dz.U. z 2022 r. poz. 1360.

¹⁰³ Dz.U. z 2022 r., poz. 1520.

¹⁰⁴ Ibidem.

¹⁰⁵ Ibidem.

¹⁰⁶ Ibidem.

¹⁰⁷ P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe...*, art. 11 pr. up., Legalis; uchwała SN z 04.12.1998 r., III CKN 398/98, OSNC 1999, nr 6, poz. 115; postanowienie SN z 10.05.1999 r., II CKN 167/99, LEX nr 677798.

¹⁰⁸ P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe...*, art. 10 pr. up., Legalis.

¹⁰⁹ J. Potulski [w:] R.A. Stefański (red), *Kodeks karny...*, art. 300 k.k., Legalis.

¹¹⁰ Wyrok SA w Katowicach z 20.05.2015 r., II AKa 93/15, LEX nr 1809501.

sposób, że jego roszczenie nie zostanie zaspokojone przez dłużnika, bądź zostanie spełnione jedynie w określonym zakresie.¹¹¹ Norma prawna art. 300 § 1 k.k. nie wskazuje ilości wierzycieli jakich dłużnik swoim działaniem musi pokrzywdzić, w związku z czym domniemuje się, iż skutek nastąpi już w chwili pokrzywdzenia jednego wierzyciela. W kwestii roszczeń jakie wierzyciel ma względem dłużnika, to dla bytu przestępstwa art. 300 § 1 k.k. nie jest istotne ich pochodzenie, rodzaj, czy charakter. Nie ma również znaczenia ich wymagalność. Jedynym wymogiem stawianym przez normę prawną jest istnienie zobowiązania.¹¹² Wśród części doktryny i orzecznictwa ugruntował się pogląd, w którym charakter skutkowy przestępstwa art. 300 § 1 k.k. odnosi się do spowodowania określonego przepisami prawa skutku w postaci udaremnienia lub uszczuplenia zaspokojenia wierzyciela bez konieczności wystąpienia szkody.¹¹³ Natomiast nie jest to jedyny pogląd. Inni autorzy podkreślają istnienie przekonania o konieczności wystąpienia szkody, która warunkuje odpowiedzialność sprawczą na podstawie art. 300 § 1 k.k.¹¹⁴ Autorzy stoją również na stanowisku, iż przestępstwo nie ma charakteru skutkowego, a formalny.¹¹⁵

W doktrynie podkreśla się, iż uszczuplenie majątku wierzyciela nie następuje w sytuacji zbycia mienia dłużnika, które jest obciążone hipoteką, jednakże wyłącznie do wysokości ustanowionego obciążenia hipotecznego. Natomiast, zawieranie kolejnych zobowiązań skutkujących obciążeniem majątku dłużnika poprzez dokonanie wpisu kolejnych hipotek można interpretować, jako pokrzywdzenie wierzyciela poprzez obciążenie majątku, tylko wówczas, gdy zabezpieczenie hipoteczne przewyższa wartość nieruchomości i tylko w zakresie powstałej różnicy.¹¹⁶

2. STRONA PRZEDMIOTOWA PRZESTĘPSTWA Z ART. 300 § 2 K.K.

Strona przedmiotowa art. 300 § 2 k.k. składa się ze znamion w postaci niszczenia, ukrywania, darowania, usuwania, zbywania, rzeczywistego bądź pozornego obciążania składników majątku, co jest tożsame ze znamionami regulacji art. 300 § 1 k.k. Podobieństwo obu artykułów znajduje również oddźwięk w skutku. Z uwagi na tożsamość wymiennych znamion ich interpretacja i analiza nie różni się, dlatego przy rozpatrywaniu znamion strony przedmiotowej art. 300 § 2 k.k. należy korzystać z dorobku i rozważań w oparciu o art. 300 § 1 k.k.

¹¹¹ M. Gałązka [w:] A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny...*, art. 300 k.k., Legalis; wyrok SN z 03.07.2007 r., II KK 336/06, Prok. i Pr. 2007, nr 12, poz. 10; wyrok SA w Katowicach z 31.05.2012 r., II AKa 148/12, OSAK 2012, nr 3, poz. 15; R. Zawłocki [w:] M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny...*, s. 915.

¹¹² J. Potulski [w:] R.A. Stefański (red.), *Kodeks karny...*, art. 300 k.k., Legalis.

¹¹³ M. Bojarski [w:] O. Górniok (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2005, s. 623–624; J. Majewski [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczegółowa*, Warszawa 2016, s. 705; wyrok SA w Gdańsku z 22.12.2016 r., II AKa 372/16, LEX nr 2310600.

¹¹⁴ R. Zawłocki [w:] R. Zawłocki (red.), *System Prawa Karnego...*, s. 660; M. Gałązka [w:] A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny...*, s. 1408.

¹¹⁵ A. Ratajczak, *Ochrona obrotu gospodarczego: komentarz do Ustawy z dnia 12 października 1994 r.*, Warszawa 1994, s. 66.

¹¹⁶ Ibidem.

Odmienność pomiędzy tymi przepisami stanowi kwestia majątku i jego zajęcia, bądź zagrożenia zajęciem. W odniesieniu do art. 300 § 2 k.k. aktualne pozostają poglądy wypracowane przez orzecznictwo i doktrynę na podstawie art. 258 k.k. z 1969 r.¹¹⁷ Nowelizacja przepisu art. 300 § 2 k.k., która weszła w życie w dniu 3 maja 2012 r.¹¹⁸ dodała do istniejącego stanu prawnego znamię strony przedmiotowej w postaci „usuwania znaków zajęcia”. Ustawodawca dokonując zmiany przepisu według R. Zawłockiego słusznie wprowadził kryminalizację usunięcia zarówno składników majątku zagrożonych zajęciem, znaków zajęcia, jak i zajętych składników majątku dłużnika.¹¹⁹ Jak zauważa R. Zawłocki dyskusyjną kwestię stanowi brak wprowadzenia do omawianego stanu prawnego kryminalizacji czynności w postaci sfalszowania, uszkodzenia czy zniszczenia znaków zajęcia.¹²⁰

Wprowadzając nowelizację do k.k. w zakresie usuwania znaków zajęcia, ustawodawca działał w zakresie dostosowania normy art. 300 § 2 k.k. do regulacji art. 854 k.p.c., który wymaga od organu dokonującego zajęcia mienia w drodze postępowania egzekucyjnego, aby na ruchomościach podlegających zajęciu umieszczał znak, który pozwalałby na dokonanie identyfikacji przedmiotów zajętych przez podmioty postronne. Takie działanie ma na celu ostrzegać przed zajęciem ruchomości i informować o nich. Wdrożona regulacja pozwala na powzięcie informacji przez wierzyciela, czy dana rzecz została zajęta w postępowaniu egzekucyjnym i czy zasadnym jest przyłączenie się do toczącego postępowania. Natomiast, w kwestii organów prowadzących egzekucję informacja o zajęciu pozwoli na odstępianie od egzekucji z już zajętej rzeczy majątku dłużnika. Nabywców rzeczy ruchomych, jak i nieruchomości informacja o zajęciu chroni przed egzekucją z ich majątków osobistych, gdyż nie będą oni należeć do kategorii osób nabywających rzeczy w dobrej wierze.¹²¹ Podobna regulacja zawarta jest w art. 98 § 3 u.p.e.a.,¹²² który nakazuje umieszczenie w widocznym miejscu informacji o zajęciu egzekucyjnym przez pracownika organu. Usunięcie takiego znaku polega na działaniu zmierzającym do wyeliminowania informacji pozostawionej na rzeczy, co do której toczy się postępowanie egzekucyjne o jej zajęciu przez komornika.¹²³ Sama czynność polegająca na unicestwieniu znaku może zostać dokonana w różny sposób, w zależności od tego, jaką formę przyjęła czynność naniesienia znaku zajęcia.¹²⁴ Co do zasady samo usunięcie polega na doprowadzeniu znaku zajęcia do takiego stanu, który nie umożliwia podmiotowi postronnemu na powzięcie

¹¹⁷ Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. Kodeks karny (Dz.U. z 1969 nr 13 poz. 94). Art. 258 k.k., który konstytuował: „kto w celu udaremnienia wykonania orzeczenia sądu lub innego organu państwowego usuwa, ukrywa, zbywa lub obciąża albo uszkadza mienie zajęte lub zagrożone zajęciem, podlega karze pozbawienia wolności do lat 2, ograniczenia wolności albo grzywny”.

¹¹⁸ Dz.U. nr 233, poz. 1381.

¹¹⁹ R. Zawłocki [w:] R. Zawłocki (red), *Przestępstwa przeciwko...*, s. 661.

¹²⁰ Ibidem.

¹²¹ I. Gil [w:] E. Marszałkowska-Krześ, I. Gil (red), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, art. 854, Warszawa 2023, Legalis.

¹²² Ustawa z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz.U. z 2022 r. poz. 2180).

¹²³ M. Currit, *Pokrzywdzenie wierzyciela...*, s. 42.

¹²⁴ J. Majewski [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny...*, s. 727.

informacji o zajęciu rzeczy. W kwestii usunięcia znaku zajęcia przez czynność jego zamalowania, będzie ona interpretowana jako usunięcie, tylko w momencie, gdy nie będzie możliwości przywrócenia stanu poprzedniego.¹²⁵

Pojęcie majątku na kanwie art. 300 § 2 k.k., podlega interpretacji w oparciu o te same ramy, które reguluje art. 300 § 1 k.k., z zastrzeżeniem, iż w normie tej składniki majątku dłużnika stanowiła mienie zagrożone zajęciem bądź zajęte.¹²⁶ SN słusznie wskazał, iż zajęcie majątku następuje w momencie dochowania wszelkich zgodnych z obowiązującymi normami prawnymi formalności przez powołane do tego organy państwowe, natomiast stan zajęcia obowiązuje do momentu uchylenia go w oparciu o przeprowadzone postępowanie zgodne z przepisami.¹²⁷

Art. 300 § 2 k.k. wymaga, by majątek dłużnika był przez organy egzekucyjne zajęty, bądź mieścił się w normach zagrożenia zajęciem.¹²⁸ W orzecznictwie definiuje się zajęcie majątku, jako decyzję organu, zazwyczaj egzekucyjnego na mocy której dłużnik nie może swobodnie rozporządzać swoimi składnikami majątkowymi.¹²⁹ Jak wskazuje J. Potulski zajęcie należy definiować, jako dokument, decyzję wydaną przez organ egzekucyjny lub stan prawny, który pozbawia dłużnika swobody w zakresie sprawowania zarządu nad należącym do niego majątkiem. Zajęciem, czyli niemożnością rozporządzania majątkiem przez dłużnika jest również postępowanie upadłościowe, gdzie majątek dłużnika wchodzi do masy upadłościowej, a zarząd sprawuje syndyk. Zajęcie na gruncie art. 300 § 2 k.k. musi zostać dokonane zgodnie z obowiązującymi normami prawnymi. Akt prawny na podstawie którego zostaje dokonane zajęcie musi być prawomocny, a realizacja należności przez dłużnika zgodnie z zawartym zobowiązaniem nie doprowadzi do usunięcia zajęcia, o którym mowa w art. 300 § 2 k.k.¹³⁰

Formy zajęcia składników majątku dłużnika są zależne od konkretnego składnika mienia, jakie podlega zajęciu. Inny sposób zostanie zastosowany do nieruchomości, jeszcze inny do ruchomości, środków zgromadzonych na rachunkach bankowych, papierów wartościowych, czy praw niemajątkowych. Zajęcie zostaje dokonane z momentem poinformowania o tym fakcie dłużnika. Natomiast jego czasookres kończy się wraz z upadkiem zajęcia, bądź jego uchYLENIEM przez odpowiedni organ.¹³¹

Sytuacja, w której majątek dłużnika jest zagrożony zajęciem przez organ egzekucyjny zachodzi wówczas, gdy występują okoliczności obiektywne i realne wystą-

¹²⁵ M. Kulik [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa, 2021, s. 699.

¹²⁶ J. Potulski [w:] R.A. Stefański (red), *Kodeks karny...*, art. 300 k.k., Legalis.

¹²⁷ Ibidem, za: J. Majewskim przytoczono poglądy Sądu Najwyższego wyrażone na tle kodeksu karnego z 1932 r., w wyroku z dnia 11.01.1938 r., I K 1432/37, OSN(C) 1939, nr 5, poz. 229.

¹²⁸ M. Currit, *Pokrzywdzenie wierzyciela...*, s. 45.

¹²⁹ Postanowienie SN z 20.01.2005 r., I KZP 31/04, LEX nr 144422.

¹³⁰ J. Potulski [w:] R.A. Stefański (red), *Kodeks karny...*, art. 300 k.k., Legalis.

¹³¹ M. Currit, *Pokrzywdzenie wierzyciela...*, s. 45; J. Majewski [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.) *Kodeks karny...*, s. 732. J. Majewski wskazuje, że kwestię tę regulują art. 826 k.p.c., art. 742 i 744 k.p.c., art. 58 i 60 oraz art. 157a i 159 u.p.e.a., art. 294 i 295 § 4 k.p.k. oraz art. 132 k.k.s. J. Majewski odnosi się również do zajęcia i jego „uchylenia” w postępowaniu upadłościowym.

pienia takiego stanu.¹³² Wskazane niebezpieczeństwo zajęcia składników majątku dłużnika zachodzi w wyniku podejmowanych przez wierzyciela działań zmierzających do zajęcia wspomnianych składników. R. Zawłocki stoi na stanowisku, iż działania wierzyciela muszą zmierzać do zaspokojenia roszczeń na drodze postępowania upadłościowego, bądź egzekucyjnego. Samo skierowanie sprawy na drogę sądową, w postaci wniesienia pozwu lub nawet wydanie orzeczenia zasadzającego roszczenie nie jest wystarczające.¹³³

W orzecznictwie przyjmuje się, że dla bytu przestępstwa stypizowanego w art. 300 § 2 k.k. wystarczające jest znamie grożącej egzekucji, jednakże wówczas okoliczności i zachowanie sprawcy muszą wskazywać, że jest on świadomy posiadanych zobowiązań i spełniania roszczeń jakich oczekuje od niego wierzyciel. Groźba egzekucji nie może być odczuciem subiektywnym, a okolicznością realną i niewątpliwą, chociaż zaznaczyć należy, że nie musi być nieunikniona.¹³⁴

Dla zaistnienia czynności sprawczej art. 300 § 2 k.k. nie jest obligatoryjne istnienie postanowienia odpowiedniego organu uznającego roszczenie. Kryminalizacji podlegają zachowania sprawcy, także gdy występuje groźba egzekucji, a więc w sytuacji, w której wierzyciel rozważa wystąpienie na drogę sądową, w celu dochodzenia swoich roszczeń.¹³⁵ W orzecznictwie zauważa się, iż sam akt notarialny zawierający tytuł egzekucyjny, chociażby nie był opatrzony klauzulą wykonalności może świadczyć o rzeczywistym wystąpieniu zagrożenia egzekucją i zajęciem składników majątku dłużnika.¹³⁶ SN podkreśla, że celem znamienia groźby zajęcia na podstawie art. 300 § 2 k.k. nie jest kierowanie czynności sprawczych do dowolnego majątku dłużnika, ale do określonego mienia, które poprzez działanie dłużnika w postaci zbycia, ukrycia, rzeczywistego bądź pozornego obciążenia bezpośrednio doprowadziło do uszczuplenia lub udaremnienia zaspokojenia wierzyciela.¹³⁷

Przykładami sytuacji, w której majątek dłużnika można uznać za zagrożony jest złożenie przez uprawniony organ wniosku o ogłoszenie upadłości przedsiębiorstwa, zainicjowanie postępowania egzekucyjnego, czy wydanie przez sąd orzeczenia o dokonaniu zabezpieczenia.¹³⁸ Sama czynność przedstawienia zarzutów

¹³² Wyrok SN z 15.05.2018 r., IV KK 308/17, LEX nr 2556100; wyrok SA w Rzeszowie z 13.06.2013 r., II AKa 40/13, LEX nr 1322647.

¹³³ R. Zawłocki [w:] R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko...*, s. 76.

¹³⁴ Wyrok SA we Wrocławiu z 27.10.2011 r., II AKa 261/11, LEX nr 1085916.

¹³⁵ Wyrok SN z 17.11.2011 r., V KK 226/11, OSNKW 2012, nr 2, poz. 21; T. Oczkowski [w:] V. Konarska-Wrzošek (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2020, s. 1396; wyrok SN z 12.04.2018 r., II KK 411/17, OSNKW 2018, nr 9, poz. 58; wyrok SN z 15.05.2018 r., IV KK 308/17, LEX nr 2556100; wyrok SN z 08.02.2019 r., IV KK 546/17, LEX nr 2620268; wyrok SN z 28.03.2019 r., V KK 119/18, LEX nr 2701401; wyrok SA w Katowicach z 31.05.2012 r., II AKa 148/12, OSAK 2012, nr 3, poz. 15; wyrok SA we Wrocławiu z 12.02.2014 r., II AKa 294/13, LEX nr 1499092; wyrok SA w Białymstoku z 30.03.2016 r., II AKa 27/16, LEX nr 2039695; wyrok SA w Warszawie z 26.10.2017 r., II AKa 271/17, LEX nr 2405125; wyrok SA w Katowicach z 27.12.2018 r., II AKa 370/18, LEX nr 2690772.

¹³⁶ Wyrok SA w Warszawie z 31.01.2018 r., II AKa 286/17, LEX nr 2460059.

¹³⁷ Wyrok SN z 26.03.2019 r., V KK 109/18, LEX nr 2647175; wyrok SN z 08.02.2019 r., IV KK 546/17, LEX nr 2620268.

¹³⁸ J. Potulski [w:] R.A. Stefański (red.), *Kodeks karny...*, art. 300 k.k., Legalis.

w postępowaniu karnym nie przesadza i nie uprawdopodobnia możliwości zajęcia majątku dłużnika.¹³⁹

Jednym z elementów strony przedmiotowej charakteryzujący przestępstwo stypizowane w art. 300 § 2 k.k. jest udaremnienie wykonania orzeczenia sądu lub innego organu państwowego. Według J. Potulskiego orzeczenie określonego organu, bądź też sądu, jako skonkretyzowane i zindywidualizowane osądza w oparciu o przepisy prawne cywilistyczne, karne, administracyjne czy upadłościowe, któremu nadano klauzulę wykonalności. Stoi on na stanowisku, iż czynność udaremnienia wykonania orzeczenia przez dłużnika leży w ramach strony przedmiotowej przestępstwa z art. 300 § 2 k.k.¹⁴⁰ Innego zdania jest M. Gałązka, która czynność udaremnienia wykonania orzeczenia sądu kwalifikuje, jako stronę podmiotową przestępstwa. Według niej, w oparciu o przywołane orzecznictwo strona podmiotowa przestępstwa, jako wskazanie celu działania sprawcy, który jest skierowany na konkretne postępowanie, przyjmuje charakter kierunkowy.¹⁴¹ W judykaturze podkreśla się, iż dłużnik musi mieć świadomość sposobu i możliwości dochodzenia roszczeń przez wierzyciela.¹⁴²

Nie ulega wątpliwości, iż art. 300 § 2 k.k. ma charakter materialny, co w tym zakresie nie odróżnia go od art. 300 § 1 k.k. SN podniósł, iż dopełnieniem czynności sprawczych stypizowanych w art. 300 § 2 k.k. jest wywołanie określonego skutku poprzez udaremnienie lub uszczuplenie zaspokojenia swojego wierzyciela. Skutkowy charakter czynu wynika bezpośrednio z regulacji przepisu kodeksu karnego, a także został jasno wskazany w orzecznictwie.¹⁴³ W judykaturze jednoznacznie podkreśla, że jeżeli okoliczności czynności sprawczych w myśl analizowanego stanu faktycznego nie skutkowały uszczupleniem zaspokojenia wierzyciela w wyniku dokonanego rozporządzenia zajęтым mieniem przez sprawcę, to mimo wyczerpania innych znamion przestępstwa art. 300 § 2 k.k., brak wywołania skutku jakim jest uszczuplenie lub udaremnienie zaspokojenia wierzyciela doprowadza do oceny postępowania sprawcy, jako zgodnego z prawem i niepodlegającego karalności na podstawie art. 300 § 2 k.k.¹⁴⁴ Wskazuje, że dłużnik także w okolicznościach umożliwiających kontynuowanie prowadzonego postępowania egzekucyjnego, może wyczerpać znamiona czynności sprawczej art. 300 § 2 k.k.¹⁴⁵ Uważa się, iż wypełnieniem znamion przestępstwa art. 300 § 2 k.k. jest dokonanie przez dłużnika nieuprawnionego zbycia zajętej w drodze postępowania egzekucyjnego rzeczy, pomimo uprawnienia komornika, które wynika z art. 848 k.p.c., do prowadzenia postępowania wobec osoby, która nabyła rzecz zajętą, jeżeli w wyniku działania

¹³⁹ Ibidem.

¹⁴⁰ Ibidem.

¹⁴¹ M. Gałązka [w:] A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny...*, art. 300 k.k., Legalis; wyrok SA w Katowicach z 10.04.2014 r., II AKa 36/14, OSAK 2014, nr 2, poz. 3.

¹⁴² Ibidem; wyrok SN z 17.11.2011 r., V KK 226/11, OSNKW 2012, nr 2, poz. 21; wyrok SA w Katowicach z 31.05.2012 r., II AKa 148/12, OSAK 2012, nr 3, poz. 15.

¹⁴³ Wyrok SN z 22.09.2005 r., III KK 140/05, OSNwSK 2005, nr 1, poz. 1731.

¹⁴⁴ Wyrok SA w Katowicach z 28.11.2013 r., II AKa 350/13, KZS 2014, nr 4, poz. 67.

¹⁴⁵ Postanowienie SN z 20.01.2005 r., I KZP 31/04, OSNKW 2005, nr 2, poz. 20; W. Zalewski, *Ochrona wierzycieli na podstawie art. 300 § 2 k.k.* Glosa do postanowienia SN z 20.01.2005 r., I KZP 31/04, GSP -Prz. Orz. 2005, nr 4, s. 87–90.

sprawcy nastąpi skutek uszczuplenia lub udaremnienia zaspokojenia wierzyciela.¹⁴⁶ Zwraca się uwagę, że założenie innego rachunku bankowego przez sprawcę, przy jednoczesnym zebraniu odpowiedniego materiału dowodowego poświadczającego zamiar wypełnienia znamion określonych w art. 300 § 2 k.k., można oceniać wyłącznie w kategoriach usiłowania dokonania przestępstwa poprzez ukrycie środków zagrożonych zajęciem, bądź zajętych. Dokonaniem czynu stypizowanego w art. 300 § 2 k.k. byłoby zasilenie rachunku bankowego środkami zajętych w drodze postępowania egzekucyjnego, wówczas można byłoby mówić o ukryciu majątku przez dłużnika.¹⁴⁷

3. STRONA PRZEDMIOTOWA PRZESTĘPSTWA Z ART. 300 § 3 K.K.

Stronę przedmiotową art. 300 § 3 k.k. stanowiącego postać kwalifikowaną art. 300 § 1 k.k., charakteryzuje znamie „wielości wierzycieli”. Według słownika języka polskiego PWN liczebnik „wiele” określony został, jako „duża liczba, lub ilość czegoś”.¹⁴⁸ Przepis art. 300 § 1 k.k. i klarowne określenie, że czyn sprawczy odnosi się wyłącznie do jednego wierzyciela, zasadnym jest uznać, iż kwalifikowana postać tego czynu uregulowana w art. 300 § 3 k.k. odnosi się do większej ilości wierzycieli, niż jeden.¹⁴⁹ Sformułowanie wielu wierzycieli będzie niejako uzupełnieniem art. 300 § 1 k.k. i poniekąd jego przeciwieństwem w zakresie ilości pokrzywdzonych wierzycieli.¹⁵⁰ R. Zawłocki podkreśla, że odmienna interpretacja, która wskazywałaby wielu, jako dużą liczbę wierzycieli, doprowadziłaby do dekryminalizacji przestępstwa poprzez działanie na szkodę dwóch wierzycieli.¹⁵¹ J. Potulski stoi na stanowisku, iż zakres art. 300 § 1 k.k. w kontekście ilości wierzycieli należy interpretować, jako pokrzywdzenie co najmniej jednego, co przekłada się na penalizację i jej ramy poprzez jednakowe karanie sprawcy, który dopuszcza się swoim czynem pokrzywdzenia dwóch, czterech czy sześciu wierzycieli. Jego zdaniem pojęcie wielu nie jest tożsame z definicją kilku, zatem zabronione jest stosowanie wykładni prawnokarnej, która rozszerza zakres penalizacji przepisu na niekorzyść sprawcy.¹⁵² M. Bojarski, podobnie jak J. Potulski jest zdania, iż pojęcie wielu nie może być interpretowane jako kilku, a zasadnym jest, aby oceniać je w kategoriach nie mniej niż kilkunastu.¹⁵³ SN stoi na stanowisku, że jest to sformułowanie abstrakcyjne.¹⁵⁴ Szczegółowe określenie liczby, bądź wskazanie definicji lub sposobu interpretacji leży w kompetencji ustawodawcy, a w sytuacji w której w drodze legislacji ustawodawca pominął dookreślenie liczebnika „wielu”, wskazanie przez sąd faktycznej

¹⁴⁶ Ibidem.

¹⁴⁷ Wyrok SA w Katowicach z 22.01.2009 r., II AKa 399/08, LEX nr 577296.

¹⁴⁸ <https://sjp.pwn.pl/szukaj/wiele.html> [dostęp: 16.04.2023 r.].

¹⁴⁹ R. Zawłocki [w:] R. Zawłocki (red), *Przestępstwa przeciwko...*, s. 660.

¹⁵⁰ Ibidem.

¹⁵¹ Ibidem.

¹⁵² J. Potulski [w:] R.A. Stefański (red), *Kodeks karny...*, art. 300 k.k., Legalis.

¹⁵³ M. Bojarski [w:] M. Filar, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 1092.

¹⁵⁴ Postanowienie SN z 22.12.2020 r., IV KK 587/19, LEX nr 3096712.

liczby naturalnej i wykorzystywanie do każdego stanu faktyczne byłoby sprzeczne z przepisem prawno Karnym i założeniami systemu ustawodawczego.¹⁵⁵

WNIOSKI

Przestępstwo udaremnienia lub uszczuplenia zaspokojenia wierzyciela jest normą rozbudowaną, o bardzo skomplikowanych charakterze. Analiza stanów faktycznych pod kątem wypełnienia znamion, a tym samym odpowiedzialności karnej sprawcy na gruncie art. 300 k.k. budzi bardzo duże problemy. Czynność sprawcza charakteryzują się udaremnieniem lub uszczupleniem zaspokojenia wierzyciela poprzez usuwanie, ukrywanie, zbywanie, darowanie, niszczenie, uszkodzanie, pozorne lub rzeczywiste obciążenie składników majątku przez dłużnika (art. 300 § 1 k.k.), udaremnieniem lub uszczupleniem zaspokajania wielu wierzycieli (art. 300 § 3 k.k.) oraz udaremnieniem wykonania orzeczenia sądu lub innego organu państwowego przez dłużnika, którego celem jest udaremnienie lub uszczuplenie zaspokojenia wierzyciela poprzez usuwanie, ukrywanie, niszczenie, darowanie, zbywanie, rzeczywiste bądź pozorne obciążanie lub uszkodzanie składników majątku zajętych, zagrożonych zajęciem, albo usuwanie znaków zajęcia.

Dokonując czynności sprawczych dłużnik znajduje się w stanie grożącej niewypłacalności lub upadłości. Trudności wskazuje się przy określeniu przesłanek i czasookresu wystąpienia stanu grożącej niewypłacalności lub upadłości dłużnika. Brak wypracowanej jednolitej definicji stanu niewypłacalności budzi dodatkowe problemy interpretacyjne na gruncie art. 300 § 1 k.k., a tym samym negatywnie wpływa na prawa wierzycieli. Niemożność oceniania poprzez jasne i klarowne ramy stanu niewypłacalności dłużnika może skutkować brakiem odpowiedzialności prawno karnej dłużnika.

Na gruncie art. 300 § 2 k.k. odpowiedzialność ponosi sprawca przestępstwa w chwili grożącej egzekucji. Sama świadomość istnienia wierzytelności daje podstawy do ścigania sprawcy w sytuacji wypełnienia znamion art. 300 § 2 k.k. Doktryna i orzecznictwo słusznie wypowiedziały się, w zakresie fakultatywności istnienia orzeczenia sądowego. Rozszerzająca interpretacja o przyszłe orzeczenia sądowe zwiększa ochronę wierzycieli, a także umożliwia zainicjowanie postępowania karnego i penalizację sprawcy.

BIBLIOGRAFIA:

- Balwicka-Szczybra M. [w:] M. Balwicka-Szczybra, A. Sylwestrzak (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2021.
- Bieranowski A. [w:] J. Ciszewski, P. Nazaruk (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, Warszawa 2022.
- Bojarski M. [w:] M. Filar (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2008.

¹⁵⁵ Ibidem.

- Bojarski M. [w:] O. Górniok (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2005.
- Burian B., Szydło W. [w:] E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2017.
- Currit M., *Pokrzywdzenie wierzyciela przez dłużnika. Przestępstwa z art. 300 i 301 § 1 k.k.*, Warszawa 2021.
- Dąbrowska-Kardas M., Kardas P., *Przestępstwa przeciwko mieniu*, Kraków 1999.
- Dyoniak A., *Pojęcie majątku w prawie cywilnym*, PiP 1985, nr 11–12.
- Filipiak P. [w:] A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe. System Prawa Handlowego*, Warszawa 2016.
- Gałązka M. [w:] A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2021.
- Gałązka M. [w:] A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2021.
- Gil I. [w:] E. Marszałkowska-Krześ, I. Gil (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2023.
- Gołaczyński J. [w:] E. Gniewek (red.), *System Prawa Prywatnego. Prawo rzeczowe*, Warszawa 2012.
- Grzesiok-Horosz A. [w:] M. Załucki (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2023.
- Gurgul S. [w:] S. Gurgul, *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, Warszawa 2020.
- Horosz P. [w:] M. Załucki (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2023.
- Ignatowicz J., Stefaniuk K., *Prawo rzeczowe*, Warszawa 2012.
- Janas A. [w:] M. Habdas, M. Fras, *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2018.
- Janda P., *Prawo upadłościowe. Komentarz*, Warszawa 2020.
- Janiak A. [w:] A. Kidyba, *Kodeks cywilny. Komentarz. Zobowiązania. Część ogólna*, Warszawa 2014.
- Katner W.J. [w:] M. Safjan (red.), *Prawo cywilne – część ogólna. System Prawa Prywatnego*, Warszawa 2012.
- Katner W.J. [w:] M. Safjan (red.), *Prawo cywilne – część ogólna. System Prawa Prywatnego*, Warszawa 2007.
- Katner W.J., *Przeniesienie własności rzeczy ruchomych*, Łódź 1988.
- Kozaczek M., *Karnoprawna ochrona rzeczowych zabezpieczeń wierzytelności*, Prawo Bankowe 2005, nr 12.
- Kozioł A. [w:] M. Habdas, M. Fras, *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2018.
- Krzyszkowska K. [w:] M. Fras, M. Habdas (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom IV. Zobowiązania. Część szczególna (art. 535 – 764 (9))*, Warszawa 2018.
- Kubiak-Cyruł A. [w:] M. Załucki (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2023.
- Kulik M. [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2021.
- Lewaszkiwicz-Petrykowska B. [w:] M. Pyziak-Szafnicka, P. Księżak (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2014.
- Machnikowski P. [w:] E. Gniewek, P. Machnikowski (red.) *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2021.
- Majewski J. [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna*, Warszawa 2016.
- Nazaruk P. [w:] J. Ciszewski, P. Nazaruk (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, Warszawa 2022.
- Nazaruk P. [w:] J. Ciszewski, P. Nazaruk (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, Warszawa 2022.
- Oczkowski T. [w:] V. Konarska-Wrzošek (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2020.

- Olejniczak A. [w:] J. Rajski (red.), *Prawo zobowiązań – część szczegółowa. System Prawa Prywatnego*, Warszawa 2018.
- Pawlak W. [w:] J. Gudowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2021.
- Pietrzykowski K. [w:] K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2018.
- Potulski J. [w:] R.A. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2023.
- Radwański Z. [w:] A. Olejniczak, Z Radwański (red.), *System Prawa Prywatnego*, Warszawa 2008.
- Radwański Z., Olejniczak A., *Prawo cywilne*, Warszawa 2015.
- Radwański Z., Olejniczak A., *Zobowiązania – część ogólna*, Warszawa 2012.
- Ratajczak A., *Ochrona obrotu gospodarczego: komentarz do Ustawy z dnia 12 października 1994 r.*, Warszawa 1994.
- Rudnicki S. [w:] S. Dmowski, S. Rudnicki (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Część ogólna*, Warszawa 2011.
- Rudnicki S., Trzaskowski R. [w:] J. Gudowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2014.
- Salamonowicz M. [w:] M. Załucki (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2023.
- Sikorski G. [w:] J. Ciszewski, P. Nazaruk (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2019.
- Skorupka J., *Karnoprawna ochrona wierzycieli*, Toruń 2001.
- Skowrońska-Bocian E., Warciński M. [w:] K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2018.
- Sobolewski P. [w:] K. Osajda, *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2017.
- Świrgoń-Skok R. [w:] M. Załucki (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2023.
- Widło J. [w:] M. Habdas, M. Frasz, *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2018.
- Wolak G. [w:] M. Załucki (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2023.
- Wolter A., Ignatowicz J., Stefaniuk K., *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 2001.
- Wróbel W., Tarapata S. [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Tom III. Komentarz do art. 278–363 k.k.*, Warszawa 2022.
- Zalewski W., *Ochrona wierzycieli na podstawie art. 300 § 2 k.k. Głosa do postanowienia SN z 20.01.2005 r.*, I KZP 31/04, GSP-Prz. Orz. 2005, nr 4.
- Załucki M. [w:] M. Załucki (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2023.
- Zawłocki R. [w:] M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Komentarz do artykułów 222–316*, Warszawa 2017.
- Zawłocki R. [w:] R. Zawłocki (red.), *Przestępstwa przeciwko mieniu i gospodarcze*, Warszawa 2015.
- Zimmerman P., *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, Warszawa 2022.